

ממכתבי חיים וייצמן לאחד-העם

מתוך ארכיונו של אחד-העם בבית-הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, תורגמו מרוסית והובאו לדפוס ברשיון האפוסטרוֹפִיס על הארכיון, ביירוֹן ביאורים, בידי ב. שוחטמן.

בלשן ורב ראשי של עדת הספרדים בבריטניה, שהיה ממנהיגי הציונות האנגלית מימי הרצל, מרק סייקס איש משרד-החוץ הבריטי, דיפלומט, איש-רוח ואביר נודד, שמילא תפקיד חשוב בהולדת הצהרת בלפור; שמריהו לוי (שמריה), אף הוא חבר ההנהלה הציונית, שישב או בארצות-הברית; לורד מולטון, ששימש או מנהל מחלקת ההספקה לחמרי-גופך במשרד התחמושת; רוברט ססיל, הוא אחרי-כך לורד ססיל, הלוחם לרעיון הברית-לאומים, ששימש או סגן-מיניסטר; פרופ' פליכס פרוקפורטר (פרנקס), עתה חבר בית-הדין העליון של ארה"ב; הנרי מורגנטאו האב (מ.), ששימש בתחילת המלחמה ציר ארצות-הברית בקושטא, ונסע לגיברלטר לרגל הנסיונות לנתק את תורכיה מגרמניה ואוסטריה. וד"ר וייצמן נייסה, בשליחות בלתי רשמית של בלפור, להשיג פיצע על מורגנטאו שיסתלק משליחותו (בענין זה ראה "מסה ומעש", אינטרמצו של אופרה קומית, ע' 196—200 וכן בספרו של כריסטופר סייקס, בנו של סיר מרק סייקס Two studies in virtue ע' 208 ואילך).

יחסי ידידות והוקרה הדדית היו קיימים בין אחד-העם לייצמן, ביחוד משעה שנתישבו שתי המשפחות באנגליה (אחד-העם עבר ללונדון בשנת תרס"ח, וייצמן קבע מושבו במנצ'סטר בתרס"ו). הערצתו של וייצמן לאחד-העם באה על ביטוי במפורש ב"מסה ומעש", ויחס החיבה וההערכה לייצמן ניכר יפה באגרותיו של אחד-העם, שלא חסר, בשעת הצורך, גם תוכחה גלויה מחברו הצעיר ממנו (עיין ביחוד בתגובתו של אחד-העם על מכתב ה"התפטרות" מ־5 בספטמבר 1917). שיתוף-פעולה בעניני הטכניון בחיפה ובמלחמה למען העברית שם היה בין השניים, והקשרים נתהדקו ביחוד בשנות מלחמת העולם הראשונה, בשעה שד"ר וייצמן ניהל משאיומתן עם גורמים שונים בממשלה הבריטית בשאלת ארץ-ישראל בלא שיהיה לו מעמד רשמי כנציג ההסתדרות הציונית.

במכתבים המתפרסמים כאן נזכרים, במפורש ובראש-דבר, שמותיהם של נחום סוקולוב (נ. או.) ויחיאל צ'לנוב (יחיאל), שהיו אז חברי ההנהלה הציונית; ד"ר משה גאסטר,

30, Brunswick Rd.
Withington
Manchester

9.2.1915

אשר בן ישעיהו היקר! תודה על העברת המכתב. הרי העתק המכתב, שקבלתי כאן יום קודם. הנני מצרפו כאן. אל תטרח לשלחו לי בחזרה. היה לי מברק מאת מוני: רופין מטלגרף, שאם לא יקבלו הפרדסנים הלואה בסכום של 50 פרנק לדונם, אבודים הם. מוני יכול להשיג כסף באמריקה, אם הבארון או ICA יערבו בעד ההלוואה (הסכום הוא 750.000 פרנק), חוץ מהערבות ההדדית של המתישבים עצמם. מוני מבקש לכתוב אל הבארון. עשיתי זאת לפני ארבעה ימים, אבל תשובה לא קבלתי עדיין. מפקפק אני, כמובן, בהצלחה. מכתבו של מגנס, כאשר תראה, מסביר את הטלגרמה המפורסמת. לי נדמה, שההסבר אינו מתאים לגמרי לתוכן ולטון של הטלגרמה. הטלגרמה של מוני מראה, שהשמועות היו מוגזמות, שאם לא כן לא היה רופין מבקש הלואה. על דבר סגנון החדש של גריי לא נודע לי כלום. פרט להודעתו של סאקר, שהוא חברו מבית-הספר (כמדומני מהאוניברסיטה) ושסאקר ביקש ממנו ראוון. התוצאה אינה ידועה. בדרך כלל לא נתחדש כלום במשך הזמן הזה ואין שום ידיעות לא מפאריס וגם לא ממקומות אחרים.

¹ שמואל פזנר, חתנו של אחד-העם, שהיה אז בארה"ב.
² אדוארד גריי, שר-החוץ הבריטי.

מצד אחד שמח אני לנוח קצת, מאידך גיסא אני בא לידי עצבנות בשעה שכל־כך „שקט“ מהרוסים אין קול ואין קשב מזמן שנפרדנו. צריכים היו להיות כאן, היינו באנגליה, ולכל המאוחר בסוף השבוע שעבר. אבל כנראה „השבולל נע“... העיקר שאין אף צורת אות מהם, אפילו את הכתובת לא הודיעו. אנשים לבלי נשוא. ככה באמת בלתי אפשרי. מגאסטאָר קבלתי שני מכתבים. נודע לו שעברתי דרך לונדון ולא הודעתי לו דבר ויופיטאָר כועס מאד. אמרתי שאינני יכול לכתוב על הענינים האלה ועליו יהיה להודיין בסבלנות עד בואי ללונדון...

תתענין לדעת, שהיום ביקרני הכימאי הראשי של בתי־החרושת של נובאָל; הוא ראה את כל נסיונותי ואמר שימסור „favorable report“ (דו"ח מניח את הדעת). אפשר שיצא דבר־מה. אלו כל „החדשות“. ומה נשמע אצלך, אשר בן ישעיה? איך לאה? אילו ידיעות מקבל אתה מאת מוני? ודאי נתראה בקרוב, ולעת עתה שולח אני דרישת שלום לבבית לך ולכולכם

אוהבך, שלך
חיים

30, Brunswick Road
Withington
Manchester

7.3.15

אשר בן ישעיהו היקר!

לא כתבתי לך כל הזמן מפני שהייתי עסוק מאד כל השבוע. ושנית, יש מעט מאוד חדשות. את חדשות אמריקה הלא יודע אתה. הנני מודה שמכתבו של מוני לא שכנע אותי כלל שעל אנשינו לנסוע לאמריקה. הנסיעה, אילו יצאה לפועל, לא היה בה תועלת, אבל הדבר כרוך בהוצאות עצומות ובעמל. סבורני שהמאורעות כשלעצמם שכנעו למדי את חברינו האמריקנים שהשערותיהם אינן נכונות. ולנסוע בשביל לרסן את שמריה חושב אני למיותר. הרבה יותר חשוב לנסוע לפאריס ולסדר בצורה סופית את ענין ההלוואה. אולי כדאי לי לסור שמה.

דאי שמת לב לטלגרמה מפאריס שלשום, בה מודיעים ממקור „נאמן“ שבעלי־הברית נמנו וגמרו, לפני הרעשת הדרדנלים, שרוסיה תקבל את ארמניה, צרפת את סוריה, אנגליה את מסלת הברזל הבגדאדית וקושטא תהיה בין־לאומית. על ארץ־ישראל אין אף מלה. מזור הודיע לי, שביום א' הבא יהיה אצלו סמואל, והוא מזמין אותי אליו. אני אולי אסע. ומשם אסע ללונדון.

הכימאי של נובל ישב כל השבוע במעבדה. המבחן נסתיים והכל נגמר בכי טוב. עכשיו מתחיל ה„ביונס“; אחכה להצעותיכם.

הנני שולח לך דרישת שלום לבבית

אוהבך
חיים

30, Brunswick Road
Withington
Manchester

19/VI/15

אשר בן ישעיהו היקר! לשוא אתה מוכיח אותי. הלא יודע אתה שאינני רגיל לנהוג ככה כמו שנהגתי. הענין הוא בזה, שבמיניסטריין המלחמה אמרו לי, שאצטרך מיד לנסוע לצרפת, אחר־כך שינו את החלטתם. אחר־כך הודיעה, שעלי לעבור מיד ללונדון, מפני שבמקום 1000 טונות נחוצות להם 20.000 טונות אצאטון ומן ההכרח הוא למצוא דרכים חדשות להפקתו. בקיצור, נאלץ הייתי לנסוע מיד למאנצ'סטר. הייתי בביתך בשעה 3 וחצי, רצייתי למסור הכל למרת ב., אבל היא לא היתה ומוכרה הייתי למהר לרכבת; כשבאתי שלושם הביתה קבלתי טלגרמה שאסע ביום ו' ללונדון, אבל לא יכולתי ואהיה שם בדאי ביום ב'. בקיצור הריני תלוי באויר ואיני יודע מרגע לרגע, מה יהיה עלי.

סבורני, שהסיבות האלה נכבדות הן למדי והנני מבקש את סליחתך. בימים הקרובים נתראה.
דרישת שלום לבבית

חיים

Waldorf Hotel,
Aldwich, W.C.

23/VIII/1915

אשר בן ישעיה היקר! הייתי כל כך עסוק וכל כך עיף, שלא יכולתי לכתוב בשום פנים; חוץ מזה רציתי להודיע לך תוצאות ברורות.
ובכן, הנסיון הגדול הראשון עבר בכי טוב. הדיאגנוזה שלי היתה נכונה והאשם באי-התצלחה היה הקיטור. אך ניקינו אותו, הלך הכל כשורה.
התעודה, שעמדה לפני, נסתיימה. האדמירלים ולורד מילטון מרוצים מאד. אעשה כאן עוד שבוע ימים, ואחר אסע לשוייצריה.
בשבוע זה אטפל בסדור מצבי אני.

היתה לי שיחה עם סאָסיל על ארץ־ישראל והוא אמר לי, שבעיניו הגשמת התכנית הארץ־ישראלית היא דבר חשוב ביותר לא רק ליהודים אלא גם לאנגלים.
חדשות אין. קראתי את גלויתך לנ. או. אני שמח מאד שנקלעת למקום שמוצא חן בעיניך. קבלתי גלויה מאת מוני. אשלח לך בקרוב טלגרמה מתי אסע. כתוב מלים אחדות הנה. אני מאחל לך מנוחה נעימה

משקך בחזקה
שלך חיים

Regent Palace Hotel
Piccadilly Circus
London, W.

27/VIII/15

אשר בן ישעיה היקר! כל הזמן הייתי כאילו נתון בעב־עשן, ורק היום מרכזו אני במקצת את מחשבותי.

ראשית כל תשובה על הנ"ב שלך. אני מחויק לך טובה על גילוי־הלב המשמש עדות נוספת לידידותנו. הדבר הכאיב לי מאד, שלא יכולתי לראותך. האמן לי שהדבר קרה בגלל סיבות שאינן תלויות בי כלל. בשבוע ההוא, שעליו מדובר, עבדתי שלושה לילות בלי הפסק, וביום ישנתי. הייתי קם בערב והיה עלי ללכת לבית־החרושת ולפעמים הייתי יכול לגשת לפני לכתתי לרגע קט לנ. או. בשעה שצריכים היינו להפגש. עיכבו אותי אצל רוטשילד, מבלי שרציתי בזה. מיהרתי לבוא למלון ואתה הלכת משם רגעים אחדים קודם. מובן שלא היתה שום סיבה אחרת חוץ מהנזכרת למעלה, והצטערתי מעומק הלב שלא יכולתי לראותך, אבל במקרים רבים היה זה *force majeure*. עבודת פרך עבדתי וגם כעת רגלי כושלות מרוב עיפות. מקרב לבי הנני מבקש את סליחתך!

ועכשיו רוצה אני לספר לך על ההתפתחויות. הנסיונות נסתיימו, התוצאות יותר מאשר משביעות רצון. התפתחות הענין להבא היא כלהלן: האדמירליות החליטה לא לדאוג לאספקת אציטון בשביל הארץ. היא החליטה לבנות בית־חרושת בשביל צרכיה היא עכשיו ובימי שלום וניגשה עכשיו לעיבוד תכניות ותקים בית־חרושת לדוגמא, לפי כל כללי הבקטריולוגיה והכימיה. מעמדי הוא כך: הם ממנים אותי ליועץ שלהם, מקימים בשבילי מעבדה בלונדון, נותנים לי תקציב של אלפיים לירות לשנה בשביל כימאים וכו' ועלי לעשות בשבילם עבודת מחקר. משרד הנשק מטפל עכשיו בענין הכנת אציטון לשעת־חירום זו ויתאים למטרות אלה את בתי־החרושת ליין שרוף. הם ישתמשו במעבדות של האדמירליות. הם מציעים לי 1500 לירות משכורת שנתית ו־500 לירות לכיסוי הוצאות כדי שאעבור מיד הנה לשנה ואטול לידי את כל הענין הזה, ונותנים אפשרות להזמין קבוצת כימאים וכו'. הם כותבים לאוניברסיטה, שישחררו אותי לעת־עתה לשנה. כזה הוא מצב הענינים. אינני יודע מה להתליט. וירה בת ישעיה איננה כעת וקשה לי לקבל החלטה. אף־על־פי שאין

שום סיכון, אם רק תסכים האוניברסיטה. ונוסף לזה כל הסיכויים הם שבמקרה הצלחה
ההכנסות תהיינה גדולות כל כך, שאי-התלות תהיה מובטחת.
אסע הלילה למנצ'סטר ואהיה כאן ביום ב' בבוקר. אני מבקש ממך, אשר בן ישעיה
היקר, לכתוב לי הנה למלון וולדורף.
ושוב תודה מקרב לב על מכתבך היקר ואני מאחל לך מנוחה נעימה. אומר אני לנסוע
ביום ג' או ד'.
איך לטלגרף למוני?

דרישת שלום לבבית מאד
אוהבך חיים שלך *

67, Addison Rd.
Kensington W.

27.3.17

אשר בן ישעיה היקר!

מלים אחדות כדי להודיע לך ראשית, שהתראיתי עם בלפור ובפעם הראשונה היתה לי
אתו שיחה על הענין ממש. יצאתי מרוצה מאד מהתוצאות וכבר שמעתי מן הצד, שב. היה
מעונין עד למאד. הייתי רוצה לבוא אליך ביום שני. ואם אפשר יהיה נשוחח. נידבר
בטלפון. שנית בקשה גדולה לי אליך. אני חושב לדבר הכרחי בהחלט שתתפרסם עכשיו
שורת מאמרים על הציונות ועל המהפכה הרוסית. אין אני צריך להרחיב את הדיבור
בענין זה. יודע אתה באופן מצויין את חשיבות הדבר. עכשיו צריך להשמיע דבר בעל
משקל. ובקשתי היא אם כן, שלגליון הראשון של הז'ורנל שלנו תתן מאמר בשאלה זו.
אין אני צריך להכנס לבאורים ארוכים, מדוע אתה צריך לכתוב את המאמר. זו השעה
הנכונה. הלא עכשיו יתחילו הכל לכתוב על זאת. והייתי רוצה להכניס את הענין לאפיק
הנכון.

באהבה
שלך חיים

1/VIII/17

67, Addison Rd.
Kensington W.

אשר בן ישעיה היקר! שבת הביתה במוצאי-שבת וחכו לי עבודות וטרדות רבות.
אחרת הייתי כותב קודם. על דבר נסיעתי לג. סיפרה לך וו. א. לא היה לה ערך רב,
מפני שהשליחות כולה סודרה ב"סגנון אמריקני", היינו בהרבה "חיצוניות" וטכס גדול,
ומבפנים אפס. מ. לא ידע לשם מה הוא בא שמה ולא ידע מה עליו לעשות. הוא דיבר
במליצות מעורפלות על התועלת שבקשירת יחסים עם הדוד. אבל לא היה לו מושג
כלל מה הוא יגיד להם. לא היו לו שום הוראות מאת בעל-הבית שלו. למה בכלל
שלחו אותו? כנראה אמר מ. לבעל-הבית שלו שיש לו קשרים טובים עם הדוד ומשפחתו
ואת הקשרים הוא, מ. יכול לנצל. בעל-הבית אמר "סע ותגשש". הוא נסע; ובודאי פיטפט
על כך במדינתו הרבה יותר משהיה צריך. כשבא הנה ונפגש אתנו לא היה לו קשה להוכח
שאינו לו מה לעשות כאן ובמקום נסיעה למצרים או לשוויצריה, נסע ל- Aix les Bains
לרפא את השגרון שלו. לויין-אפשטיין ופרנקפ. נסעו חזרה לניו-יורק Sic transit gloria
בפאריס היה מענין יותר. ראיתי את גיאורגי¹⁰ ואת ארתור¹¹ ועוד אישים אחדים. אצל

4. גיברלטר.
5. וירה וייצמן.
6. הנרי מורגנטאו האב.
7. תורכיה.
8. נשיא ארצות-הברית.
9. פרופ' פליכס סנקפורטר.
10. לויד ג'ורג'.
11. בלפור.

* תשובת אחיהעם מיום 28.8.15 לא נדפסה באגרות אהה"ע.

כולם מצאתי יחס חיובי מאד לענין ורצון ליהט לקבל בהקדם את הנחלה. הם מקוים להתפתחות הענינים שם בעתיד הקרוב. בני ערב עוזרים להם עכשיו בהרבה. זה לא טוב שבבילנו וגם אנחנו צריכים לעזור להם. ובשעה זו יכולה אמריקה לסייע לנו סיוע רב. והנה זאת מחשבתי: גיאורגי וארתור מתיחסים מתוך אהדה למשלוח פועלים אמריקניים אל הנחלה¹² והיו רוצים מאד שאסע לפירמה האמריקנית כדי להחיש את התהליך הזה. בפלוגה זו של פועלים היו יכולים להיות גם רבים מאחינו. פרנקפורטר הבטיח לדבר עם בעל-הבית שלו בענין זה ולטלגרף לי ב-10-15 בערך של חודש זה.

על ההכרזה שלנו יחתמו. אפשר היה לקבוע בפאריס ברור שהפירמה שם עסוקה יותר מדי בעניניה שלה וחדלה לגמרי להתענין בחלקה בנחלה.

רק קבוצה קטנה של אנשים הסוחרים בסחורות קולוניאליות, יש שמתחילים לעתים לדבר על זה, אבל הרוב הוא בהחלט desinteresse. הזקן שלנו אישר לי את זה. קבלתי רושם ברור על זה משיחות עם באיכו הפירמה הפריסאית, שבא לג. הוא איש בעל הגיון ויודע את הענינים ואמר לי זאת ברור.

כאן לא הספקתי עדיין למצוא דרכי. נשמעת יללה גדולה בוויטצ'פול. אבל סבורני שזה יסתדר.

בעניני האישיים אין שום דבר חדש. כתבתי מכתב לשלטונות¹³ ובקשתי תשובה. חושש אני שבמזג אויר זה מאד לא נעים בבוקסטון. כתוב לי על אודותך. אני מרגיש את עצמי הרבה יותר טוב. אף-על-פי שלא נחתי במלוא המובן, ובכל זאת שינוי הנסיבות משפיע לטובה. ראיתי אתמול את סיומה. הנני מקוה לראות בקרוב את רוזה ואת גב. ג. נו, כל טוב לעת עתה ועד המכתב הבא

באהבה, ואני מאחל לך שמש.

שלך חיים

67, Addison Road
Kensington, W.

5/IX/17

אשר בן ישעיה היקר! * רק מלים אחדות אגיד לך, שלצערי העמוק נעשה המשך עבודתי לבלתי-אפשרי בשבילי. יותר מדי היה עלי לסבול מאותם האנשים דוקא, שאתם עבדנו מתוך ידידות בעשר השנים האחרונות ובאינטנסיביות מיוחדת בשלוש השנים האלה. לחקור את הסיבות ולהסבירן עכשיו קשה לי. יכול להיות שכעבור זמן-מה יובהר הענין לכל. אינני צריך להודיע לך, שאין כאן כמובן שום ענין אישי. אבל אי-אפשר להכחיש שהקרע הבלתי נמנע הזה ישפיע גם על היחסים האישיים, מפני שהעבודה הצבורית קירבה את כולנו באופן אישי.

לא אבדתי את התקוה, שאפשר ויגיעו זמנים טובים יותר ושאפשר יהיה לשרת את עניננו בדברים אחרים. אני מודה לך מקרב לב על החיבה והאמון שהראית לי, שאני מעריכם מאד.

באהבה

שלך חיים

5/IX/17

אשר בן ישעיה היקר,

זה עכשיו קבלתי את מכתבך והנני ממהר להשיב עליו. (1) אני מבקש לא לפרש את אי-רצוני להיות נוכח בישיבה הקרובה של הועד, כהתנגדות לויכוח המיוחד הזה ע"ד הגדרת. לא מיניה ולא מקצתיה. אני די סבלני, כדי לשמוע במנוחה דעות המתנגדות לדעותי ועל אחת כמה וכמה בשאלה שלא התחייבתי בה. החלטתי בתוקף שלא להשתתף כלל בעבודותיו של ועד זה ושל ועד אחר, במלים אחרות החלטתי לא לשתף פעולה לעת-

¹² כנראה הכוונה למשלוח חיילים אמריקניים לחזית א"י.

¹³ הממשלה הצרפתית.

* השו"ת אה"ע למכתב זה באגרותיו, כרך ה', ע' 315.

עתה עם נ. אף" בעבודה המדינית וגם למשוך ידי מראשות הפדרציה הציונית האנגלית. החלטה זו רצייתי להוציא לפועל עוד לפני שבועים וגם הדעתי על כך. אבל לחצו עלי לחץ כבד מכל הצדדים ודחיתי את הדבר. אבל במשך שבועים אלה נוכחתי כי שגייתי ושמך ההכרח לתקן את השגיאה. הודעתי על כך לנ. אף. וגם כתבתי לך הבוקר, עוד לפני שיחתנו בטלפון. אני מאשר, ששאלת הגדוד היא מקרית, שאלה של דרגה שלישית. היא מילאה תפקיד מסוים במובן זה שגילתה באופן בולט את יחסם של חברים אחדים לכל העבודה ולכל מה שיש לעשות. גמל בי הצורך לעזוב את כל הקבוצה עוד מימי הועידה הרוסית, ואיך נאבקתי עם עצמי — רק אלהים יודע. סיפרתי לך כל זאת, כמדומני. (2) אשר להתנגדותי לתת לך התחייבות בכתב — הנה המודיע שלך צריך היה גם להגיד לך, אם מסר ביושר ללב כל מה שדובר בענין זה, כי, ראשית, לא אני היחידי התנגדתי לכך, ושנית, שהנימוק היחידי להתנגדותי היה, שלא הבינתי בשום פנים מה צורך יש בתעודה זו ביחוד אחרי שבמשך שלוש שנים הייתי מספר לך בהחלט הכל. אני החשבתי דרישתך זו כהבעת אי־אמון. רואה אני, שצדקתי, מפני שרואה אני מכתלי מכתבך, שאתה חושד באמת, שקשרתי את התנועה בגדוד ורק עברתי על זאת בשתיקה ובגלל זה אני הופך שאלה זו לשאלת אמון, ודבר זה מביאני לסעיף (3) והוא האחרון. אין אני זוכר כלל שהשתמשתי בביטוי I built on it אינני זוכר בהחלט. בכל אופן הנני מודיע שלא דברתי אף פעם עם מישהו מאנשי הממשלה על דבר הגדוד. אחרי שובי מגיברלטר, כשנתקבלה החלטה חיובית ואני לא עשיתי שום פעולה לטובתה, שוחח אתי גראהם דרך אגב בענין זה ואני הודעתי לו נמרצות שההסתדרות הציונית אינה יכולה לסמוך ידה על המפעל הזה והסברתי לו את הנימוקים. אפילו לא אמרתי, שאני בעד זה. על השקפה זו אני הגינתי בפני פיקו בנוכחותו של נ. אף. ואף פעם לא קשרתי דבר בשאלה זו.

אמנם, כשמדובר היה על התכנית האמריקנית, הבעתי דעתי בעד השתתפותם של היהודים, אבל זה ענין אחר לגמרי. עוד ביום ו', כשראיתי את סיר ג'ורג' קלארק, סיפרתי לו על העמדה הציונית בשאלה זו. אותו דבר הודעתי בישיבת מיניסטריון המלחמה, בנוכחותו של סיר מרק סייקס, ולא היה מקום לצל של ספק בלב מישהו בנידון זה. אם כן, לא בניתי דבר על תכנית זו ונלחמתי באופן שיטתי עם ז'בוטינסקי והשתדלתי לשכנעו שיוותר על הענין הזה. אבל כשהדבר נעשה fait accompli וביחוד כשבוטלו נימוקים רבים (אחרי המהפכה הרוסית!) נגד התכנית, ונוכחתי שהענין שלנו קשור בנצחונה של אנגליה, התיחסתי באהדה לדבר זה. ואולם, נאמן להחלטת ההסתדרות, לא עשיתי דבר לטובת התכנית. כשהחליטו בשאלה זו — הייתי אז בנסיעות.

למרות כל אלה התחולל שיסוי נגדי, והאינטריגה באה בעיקר מצד אנשים, שנחשבו לידידים כביכול. נמאס לי עד מות. על כל פעולה שלי היו דנים מצדי צדדים עד לידי חדירה לחיזי הפרטיים. אבל כל זה—אף-על-פי שהוא משפיע עלי מאד מאד—לא היה גורם להחלטה, שהיא בראש וראשונה מכה קשה בשבילי. דבר-מה יתבהר לך ממכתבי אל צ'לינוב, שכתבתי ימים אחדים לפני הישיבה מיום אתמול ואני מצרפו בזה. אני משוכנע עד עומק נשמתי כי ההסתדרות הולכת בדרך נלוזה והיא תיכשל, וסבור אני שאין לי רשות מוסרית לייצגה ולפעול בשמה.

באהבה

חיים

Executive of, the
Zionist Organisation
77, Great Russell Street,
London, W.C. 1
Cairo

26/XI/19

יקירי אשר בן ישעיה! באתי הנה כדי ללוות את וירה בת ישעיה, הנוסעת מכאן מחר. ואני חוזר לארץ, שם אשאר עוד שלושה שבועות. מחכים לרופין שיבוא בכל רגע. הצטערתי צער רב על הידיעה. שנמסרה לי ע"י מר כהן, שאינך בקו הבריאות ואני מקוה, שזו מחלה חולפת. על העתונים אינני רוצה להרבות דברים. אני שולח לך את העתק מכתבי אל (הרברט) סמואל. אני מבקש ממך לתבוע מהמשרד את הדו"ח שלי וגם את מכתבי האחרון לשמריה וליולוס. בכלל, מפחד אני ממצב הענינים מבפנים, ולא מהערבים וגם לא מהאנגלים. וירה בת ישעיה תמסור לך את פרטי הדברים. אני מרגיש עיפות רבה, מפני שמוכרח אני לעבוד קשה ולהרבות בנסיעות. בפעם הראשונה ראיתי את ארץ ישראל כולה עד הליטני והופתעתי מיפי הארץ ומאפשרויותיה. הרוזבים גם כן חוזרים.

הנני מנשקך ומחבבך בחוקה

היים

W. 14
16, Addison Crescent
Oakwood

30/VII/21

יקירי אשר בן ישעיה! רק עכשיו הגעתי לכתוב לך. כל השבוע הנך מתרוצץ ואין אפשרות לישון במנוחה ולכתוב. כל בני ביתי נסעו ואני נשאיתי יחידי בבית. את הנסיעה לקרלסבד צריך היה לדחות, מפני שהמשלחת הערבית צריכה לבוא בימים אלה. הם כבר בפאריס. וו. אי. נסעה אתמול לקרלסבד. אני, כפי הנראה, אשאר כאן עד 15 לחודש הבא. במשך הזמן האחרון הצלחתי לראות את מישו והפגישה [הקונפרנציה], שסיפרתי לך עליה, נתקיימה. מפי צ'רצ'יל יכולתי להוציא מעט דברי אמת. הוא החזיק בדעות הרשמיות ובכל מה שאמר סמואל, שמדבריו הרבה להביא. המדובר היה קודם כל על נאומו של ס. אני הצבעתי עליו, כעל הסתלקות מהכרות בלפור. צ'רצ'יל הגן עליו. ל. גי. ובלפור הודו, שהוא נאום אומלל, ושהם חשבו תמיד על מדינה יהודית. דבר זה הפתיע מאד את צ'. הוא הודה שתשע עשיריות מן האנגלים בארץ-ישראל מתנגדים לציונות וגם חלק מן היהודים מתנגד לה. הוא גם הצביע על הצורך לתת לארץ-ישראל אסיפה נבחרת, דבר שלויד ג'ורג' התנגד לו. נראה שהוא אינו מכבד ביותר את צ'רצ'יל. צ'רצ'יל הסכים שצריך לאשר ולהגשים את זכיון רוטנברג, שצריך להרשות הגירה מוגבלת ולארגן הגנה! אבל הדבר עוד לא נגמר. הפגישות הבאות נדחו עד בואם של הערבים, שאתם יהיה צורך לשוחח. לויד ג'ורג' העיר כמה פעמים כי ס. (סמואל) חלש ושהוא מכיר אותו יפה. ראיתי פעמים אחדות גם את סמוטס, שגם הוא מקבל על עצמו לסדר את הענינים אבל עדיין איני יודע את התוצאות. כל מיני נושאי-כהונה ממשרד-המושבות מחזרים אחרי עכשיו מתוך רצון להגיע לידי מסקנה כלשהי, והשבוע יש לי כמה ישיבות אתם במשרד המושבות בכמה שאלות קונקרטיות, כמו הגנה, זכיונות, וכו'.

מונד טען אתמול, שהמצב הוטב, אבל קשה להסכים לכך, ביחוד כשהכל תלוי במה שיעשה סמואל, הנותן שם כל הזמן הבטחות לערבים. הגיע אתמול סאקר, המספר הרבה מאד על אפסותו של הגבור שלנו. זהו בדרך כלל, מצב הענינים. חושבני שבעוד שבוע אוכל להמציא לך ידיעות מסוימות עוד יותר.

הצטערתי מאד לשמוע, שאתה מרגיש עצמך לא בטוב והנני מאחל לך הבראה מקרב לב. אכתוב לך שוב כעבור ימים אחדים ואשלח לך מיסמכים אחדים. הערבים ודאי יופיעו ביום שלישי ונוכל להודע על תכניותיהם. אני מנשקך הרבה הרבה ודורש בשלומך.

באהבה
שלך היים